



## Avrupa Birliği'nde göçe yönelik global yaklaşım

Hakan Samur\*

### Özet

Bugün için Avrupa Birliği'nin yüz yüze kaldığı en önemli sorunlardan bir tanesi, Birlik topraklarına dışarıdan yönelen göçtür. Gerek yasal sınırlar içerisinde gerekse yasadışı yollarla gerçekleşen göçlerin ortaya çıkardığı ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel etkiler Birliğin derinleşme çabaları üzerinde büyük baskılar oluşturmaktadır; bu nedenle de, kontrol altına alınması hususunda yeni politika arayışlarına zorlanmaktadır. Göçe Yönelik Global Yaklaşım, konuyla ilgili bugüne kadarki en kapsamlı ve en iddialı politika olarak 2005 yılı sonlarından itibaren gündemde yer almaktadır. Bu çalışmada, AB'nde göç konusunun kronolojik gelişimi ve boyutlarına ilişkin bilgiler verildikten sonra, bu yeni yaklaşım açıklanacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Göç, Göçe Yönelik Global Yaklaşım, Avrupa Birliği.

## Global approach to migration in the European Union

### Abstract

One of the most important problems that the European Union encounters today is migration towards the lands of the Union. The economic, political and sosyo-cultural impacts emerging from migration whether it is legal or illegal put pressure on the deepening efforts of the Union and, thus, force to search for new policies to take under control. The Global Approach to Migration as the most comprehensive and ambitious policy until today has been on the agenda since the end of 2005. In this study, after presenting information regarding the chronological development and magnitude of migration, this new approach will be explained.

**Keywords:** Migration, Global Approach to Migration, European Union.

---

\* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Diyarbakır MYO, hsamur@dicle.edu.tr

## Giriş

En son genişlemeyle birlikte 4 milyon km<sup>2</sup>'lik yzlmne ulaşan Avrupa Birliği (AB), söz konusu coğrafyayı, üzerinde yaşayan yaklaşık 500 milyon nüfusa özgürlük, güvenlik ve adalet alanı olarak tesis etmeyi kendisine hedef olarak seçmiştir. Böyle bir hedefe mümkün mertebe varılabilmesinin önündeki en önemli risklerden bir tanesi, günden güne baskısını daha fazla hissettiren Birliğe yönelen gce ile ilgili sorunlardır. Komniz Bloğun yıkılarak, Doğu Avrupa ve bunun ardında kalan daha geniş Asya coğrafyasında meydana gelen değişimlerin de tetiklemeyle, özellikle 1990 sonrası dönemde yeni bir ivme kazanan gce sorunu, hem yasal hem de yasadışı formlarıyla AB'nin, kendi içinde yapılanmasının ve istikrar arayışlarının önünde kontrolü zor bir unsur olarak durmaktadır. Bir yandan yaşlanan nüfusunun ortaya çıkardığı işgücü açığını kapatmak için ekonomik temelli gclere duyulan ihtiyaç, diğer yandan meşru yollarla gelseler bile gcmenlerle ilgili artan siyasi ve kültürel gerilimler dikkatli adımların atılmasını zorunlu kılarken; bütün bunların ötesinde artan yasadışı gce (ve bu kapsamda fuhuş amaçlı kadın ve ocuk trafiği, uyuşturucu ve diğer yasadışı mal kaçakçılığı) Birliği yeni politika arayışlarına sürüklemektedir. Her ülkenin, konu ile ilgili farklı yaklaşımlarının ve çıkarlarının bulunması da, son on yıldıki kısmi değişime rağmen hala ortak politikalar üretilmesinin önünde engel olarak durmaktadır. Buna rağmen, 2000'li yıllara girilirken ve özellikle Orta ve Doğu Avrupa Genişlemesinin sonuca vardırılması ile Birlik, kaçınılmaz olarak gce sorununa ilişkin yeni arayışlara girmiştir.

İşte bu arayışların bir ürünü olarak 2005 yılı sonlarında somutlaşan Gce Yönelik Global Yaklaşım çalışmamızın ana unsurunu oluşturmaktadır. Gce konusuna uzun süre ülkeler bazında ve 1990'ların ortalarından itibaren Birlik bazında yaklaşan AB lkeleri, Global Yaklaşımla ilk defa olarak kapsamlı bir Şekilde, gce kaynaklık eden ya da transit geçiş sağlayan ülkeleri de çözüm arayışlarına işbirliği ve ortaklık çerçevesinde dahil etmişlerdir. Birliğin ihtiyaçları doğrultusunda gcn meşru çerçevesinden yararlanmak ve istenmeyen etkilerinden de uzak durmak için, esasen gce yönelik tedbirlerin daha Birlik topraklarına varmadan alınması amacını taşıyan Global Yaklaşım, bu çerçevede kaynak ve transit ülkelerin de ekonomik ve siyasi açılardan gelişmeleri için Birliğin katkı yapmasını öngörmektedir.

AB'nde gce konusuna yaklaşımın geçirdiği evrim genel hatlarıyla birinci bölümde, gcn niteliğine ve niceliğine ilişkin bilgiler de ikinci bölümde izah edilecektir. Son bölümde ise, Gce Yönelik Global Yaklaşım içeriği ve kronolojik gelişimi çerçevesinde açıklanırken, ayrıca gcl ve zayıf yönleri de belirtilecektir.

## 1. Avrupa Birliği'nde gc konusunun kronolojik gelişimi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa lkeleri, yeniden yapılanma ve ekonomik kalkınma süreçlerini gerçekleştirmek için, savaşın sebep olduğu işgücü açığını ortadan kaldırma zaruretini hissetmiş ve bu sebeple nc ülkelerden istihdam amaçlı gcileri teşvik etmiştir. Dolayısıyla, kuruluş yıllarında gcmenlere ilişkin herhangi bir şikayet ve ortak politika belirleme ihtiyaı hasıl olmadığı için, Topluluk açısından da sorun teşkil edecek bir durum yoktu ortada. Ayrıca, gelen gcmenlerin geçici oldukları düşünülüyor ve istenildiği zaman gelişlerin durdurulmasında her hangi bir zorluk yaşanmayacağı hesap ediliyordu (Hansen, 2003). 1970'li yıllarda; bir yandan ekonomik krizlerin etkisiyle girilen durgunluk dönemlerinin artırdığı işsizlik oranları, diğer yandan yeni gelişen üretim teknolojilerinin ihtiyaç duyduğu işçi profilinin değişmesi dışarıdan geniş ölçeklerle işçi kabul edilmesini sürdürülebilir olmaktan çıkarmış (Lahav, 2004) ve yine ülkeler bazında tedbirler alınması sonucunu doğurmuştur. Bu arada hızında yavaşlama olsa bile, aile birleşmeleri yoluyla ya da siyasi sığınma talepleri ile gelişler devam etmiş, gücün istenildiği zaman kolayca durdurulabilecek bir olgu olmadığı belli olmaya başlamıştı. Birlik ülkelerine yönelen gücün artık ülkelerin tek başına çözümleyebileceği bir mesele olmaktan çıkmaya başladığının anlaşılması ve Topluluk seviyesinde gündeme gelmesinin ilk adımları ise 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Yine de, ye ülkelerin birbirlerinden çok farklı yaklaşımları ve uygulamaları konunun Birlik düzeyinde ortak düzenleme alanı olmasını önlemiştir.

1993 başında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşmasında “ortak çıkarlar” olarak sayılmalarına rağmen; gc, sığınma, vize gibi konular, Birlik kurumları tarafından değil de hkmetler arası bir perspektifle ele alınacak şekilde adalet ve içişlerine ilişkin kısımda (nc sütün) düzenlenmişlerdir. 1997 Amsterdam Antlaşması önemli bir adım atarak, gc, sığınma ve sınır kontrollerine ilişkin düzenlemeleri geleneksel Birlik politikalarının yer aldığı birinci stna aktarmıştır. Ancak yine de, Avrupa Parlamentosunun etkisi hala sınırlı kalırken, kararların oy birliği ile alınacağı Konseyde hala hkmetler arası yapının etkinliği korunmaktaydı. Aynı zamanda, diğer birinci sütün konularının aksine, sadece Komisyon değil, aynı zamanda ye ülkeler de gcile ilgili düzenlemeler ileri sürme inisiyatifini ellerinde bulunduruyorlardı (Moraes, 2003, 121). Daha sonraki AB antlaşmaları ve ilgili spesifik düzenlemeler, getirdikleri kısmi değişikliklerle gc konusunun Birlik içindeki kurumsal ve yasal çerçevesinin hükümetlerarası veya uluslarüstü özelliklerine katkı yapmışlardır. Genel olarak belirtmek gerekirse, bir kısmına ilerleyen bölümlerde değineceğimiz ortak hareket ve işbirliği alanlarının artmasına rağmen; ye ülkelerin gcmen kitlelerine ve bunların geldikleri

devletlere yönelik farklı çıkarları ve dolayısıyla konuya farklı yaklaşımları, halen göçmenlerle ilgili politikaların tam anlamıyla uluslarüstü bir özellik kazanmasının önünde engel olmuştur. Burada konumuz açısından, Birlik ülkelerinin kendi aralarındaki ilişkiler ve Birlik içi kurumsal-hukuki değişim sürecinden ziyade, Global Yaklaşım götüren süreç çerçevesinde üçüncü ülkelerle olan ilişkilere yönelik gelişim çizgisine dikkat çekmek isteriz. Bu açıdan bakıldığında, ister hükümetlerarası isterse uluslarüstü bir hukuki-kurumsal yapısı olsun; 1990'ların ortalarından itibaren artık iyice anlaşılmıştır ki, Birliğin (veya üye ülkelerin) tek taraflı olarak göç konusuna ilişkin politikalar üretmeye çalışması artık etkili olmamaktadır. Avrupa Komisyonu, Şubat 1994'te yayınladığı bir raporda ilk defa olarak bu gerçeğin altını çizmiş ve sığınma ve göç sorunlarının çözümünün daha kapsamlı ve dış politika araçlarını da içine alacak bir yaklaşıma ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Selm, 2002, 146). Özellikle Sosyalist Bloğun yıkılması, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacak genişleme sürecinin gündeme oturması ve bu ülkelerle birlikte, bunların doğusunda kalan geniş bir alandan yeni göç potansiyelinin ve yollarının ortaya çıkması durumu daha da kritiklemiştir. Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerindeki ekonomik ve sosyal avantajlardan yararlanmak isteyen yığınlar yasal yollardan girebilme imkanı bulamadıkları Birlik topraklarına, yasadışı yollardan girmeye başlamış, böylelikle de göç olgusu kontrolü daha zor ve Birlik açısından etkileri daha da zararlı bir konuma gelmiştir. Bu noktadan itibaren, göçe sahne olan kaynak ya da transit ülkelerle girilen ikili ya da çoklu diyalog ve işbirliği arayışlarında göç konusuna özel önem vermeye başlanmıştır (Pastore, 2004). Akdeniz ülkeleri ile 1995'te başlatılan Avrupa-Akdeniz İşbirliği Programı (MEDA);<sup>1</sup> Doğu Avrupa, Güney Kafkaslar ve Orta Asya'dan 12 ülkeyi kapsayan Bağımsız Devletler Topluluğuna Teknik Destek Programı (TACIS);<sup>2</sup> 1998 yılında üyelik adayı ülkelerle yürürlüğe sokulan "Organize Suça Yönelik Üyelik Öncesi Paketi";<sup>3</sup> 1999 tarihli "Güneydoğu Avrupa için İstikrar Paketi"<sup>4</sup> ve çok sayıda ülkeyle ikili antlaşmalar özellikle yasadışı göçe de az ya da çok (ancak öncelikle sınır kontrollerinin artırılması hususunda) vurgu yapılan AB inisiyatifleri olmuşlardır. Öte yandan, Birlik bu dönemde enerjisinin ve kaynaklarının büyük kısmını genişleme ve aday ülkelerin yeniden yapılanma süreçlerine ayırdığı için, dile getirilen kaygılara rağmen göç konusuna özel olarak yoğunlaşmamıştır.

<sup>1</sup> [http://ec.europa.eu/external\\_relations/euromed/meda.htm](http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/meda.htm)

<sup>2</sup> [http://ec.europa.eu/external\\_relations/ceeca/tacis/index.htm](http://ec.europa.eu/external_relations/ceeca/tacis/index.htm)

<sup>3</sup> <http://www.legaltext.ee/text/en/T71606.htm>

<sup>4</sup> <http://www.stabilitypact.org/>

2000'lere gelindiğinde ise, hem yasadışı göçe ilişkin sorunların daha da ağırlaşması hem de genişleme sürecinde mutlu sona yaklaşılması, Birliği yeni arayışlara itmiştir. Bu arayışların ilk işaretleri Ekim 1999 Tampere Zirvesinde ortaya çıkmıştır. Birlik topraklarında özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturulabilmesi hususunda bir strateji belirlenmesini hedefleyen bu önemli Zirvede Birliğin, göç sorununa, kaynak ve transit ülke ve bölgelerdeki siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları da dikkate alacak şekilde kapsamlı yaklaşması ve konu çerçevesinde üye ülkelerin daha fazla ortak hareket etme gerekleri belirtilmiştir (Council, 1999). Tampere sonrası dönemde, bir yandan yasadışı göçün önlenmesinin öncelikle bir sınır kontrol meselesi olduğuna dair geleneksel anlayış sürdürülmüş ve özellikle 11 Eylül olayının yarattığı güvenlik baskısının etkisiyle de, hem ülkeler bazında hem de Birlik bazında sınır kontrolleri artırılarak devam ettirilmiştir. Eurodac, ICONet, Schengen Bilgi Sistemi I ve II gibi ortak bilgi alışveriş sistemlerini içeren kapsamlı projelerden; araç aramaları ve gümrük kontrollerinde yeni uygulamalara kadar çok çeşitli önlemler geliştirilmiştir. Hatta, öyle ki, Alman taksi şoförleri dahi şüpheli gördükleri yolcular hakkında bildirimde bulunma hususunda kısmen sorumlu tutulmuşlardır (EMN, 2007).

Öte yandan, Tampere Zirvesi'nde benimsenen yeni yaklaşım, Avrupa Komisyonunun Mart 2003'te (COM, 2003) ve daha sonra Mayıs 2004'te (COM, 2004) hazırladığı iki önemli raporla stratejisini ve içeriğini büyük ölçüde ortaya koyduğu Avrupa Komşuluk Politikası'nda kendisini göstermiştir. Doğuda, Güney Kafkaslarda ve Akdeniz'in çevresinde bulunan ülkelerle kapsamlı bir işbirliğini öngören ve yukarıda belirtilen 1990'lardaki işbirliği programlarından farklı bir anlayışa ve yönetime sahip bu bütüncül komşuluk politikası, esasında AB'nin karşı karşıya kaldığı başta yasadışı göç, uyuşturucu ticareti, fuhuş amaçlı kadın ve çocuk ticareti, enerji açığı, çevre ve ulaştırma gibi alanlardaki sorunlara çözüm getirmek ve AB'nin stratejik bazı hedeflerini gerçekleştirmek amaçlarıyla geliştirilmiştir. Avrupa Komşuluk Politikasına gönüllülük esasına göre katılacak olan muhatap ülkeler, bir yandan AB'nin ortak politik ve ekonomik değerlerine göre kendi sistemlerini değiştirmeye çalışacak bir yandan da sayılan politika alanlarında işbirliğine gidecektir. Karşılık olarak ta AB'den çeşitli şekillerde destek görecektir.

2000'lerde ortaya çıkan bir diğer stratejik politika aracı ise Göçe Yönelik Global Yaklaşım'dır. Avrupa Komşuluk Politikası gibi iddialı ve henüz gelişme aşamasındaki bir araç gündemdeyken ve hatta bu politikanın ortaya çıkışındaki asıl belirleyici etkenin yasadışı insan ve mal trafiğinin önlenmesi olduğu ileri sürülürken (Barbé 2008, 86) yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyulması, özellikle yasadışı boyutuyla göç sorununun ağırlaşmasından

kaynaklanmaktadır. Müstakil olarak göç konusuna yoğunlaşan ve sadece Komşuluk Politikası ülkelerini değil, çok daha geniş bir coğrafyayı kapsama alanına alan bu yaklaşımı açıklamaya geçmeden önce, sorununun söz konusu önemini ve ağırlığını ortaya koymak yararlı olacaktır.

## 2. Avrupa Birliği'nde göç sorununun boyutu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, yüzyıllardır göç veren konumundaki Avrupa toprakları, göç alan topraklar olmaya başlamış, kıtaya yönelen insan sayısı da günden güne artmıştır. 1960'lardan itibaren giderek azalsa da doğal nüfus artışı (yani doğum-ölüm oranları arasındaki fark), AB'deki nüfus artışının esas sebebi olurken; 1990'lardan itibaren Birliğin nüfus artışını sağlayan birincil etken net göç rakamları (gelen ve giden göçler arasındaki fark) olmuştur (Eurostat, 2007a, 14). Yani AB'ye yasal olarak göç eden üçüncü ülke vatandaşları, Birliğin demografik büyümesinde halihazırda esas unsuru teşkil etmekte olup, sadece birkaç yıl içinde de, tek unsur haline geleceklerdir (Jackson, 2005, 5). AB'deki göçmenlerin sayısı 2006 yılı rakamlarına göre Birlik nüfusunun yüzde 3.8'lik bir kısmına tekabül eden 18,5 milyon civarındadır (COM, 2007b, 3) ve bu rakam, 2005 yılı tahmini rakamlarıyla dünya genelindeki 190 milyon göçmenin (IOM, 2005, 379) yaklaşık yüzde 10'unu oluşturmaktadır. Bunun yanında, sadece 2006 yılında 192. 765 kişi çeşitli AB ülkelerinden siyasi sığınma talebinde bulunmuşlardır (Eurostat, 2007b).

Görüldüğü gibi, yasal çerçevesi içinde bile AB'ye göç edenler önemli bir yekün tutmaktadır. Çoğunluğu ekonomik amaçlı olan bu yasal göçler, yaşlanan nüfuslarına bağlı olarak, artan ve daha da artacak olan işgücü ihtiyacını karşılama açısından, her ne kadar Birlik ülkeleri açısından faydalı olsa da; Komisyonun bir raporunda belirtildiği gibi (COM, 2005b, 4), kimlerin ve ne kadar kişinin ekonomik amaçlı göçmen kabul edileceği yönünde ortak hareket edilmemesi sorunlara yol açmakta ve bir ülkenin kararı diğerini de etkileyebilmektedir (Schengen Alanında serbest dolaşım, başka bir Birlik ülkesine yerleşme, AB işgücü piyasası üzerine etkileri gibi yollarla). Komisyon raporuna göre, yasal göçmenler konusunda ortak bir Birlik stratejisinin olmaması, aynı zamanda yasadışı göçü de tetiklemektedir. Öte yandan, sosyal koşulların artan baskıları, kültürel faktörlerin etkisi ve daha birçok sebeple de günden güne buldukları ülke toplumlarında göçmenlerle ilgili sorunlar ve gerilimler artmaktadır. Göçmenler (ya da aynı kapsamda mülteciler ve siyasi sığınmacılar), artık eskisi gibi birer ekonomik ve siyasi değer ya da yardıma ve korunmaya ihtiyaç duyan gruplar olarak değil de, buldukları toplum nezdinde ekonomiye, kültürel ve sosyal düzene tehdit oluşturan unsurlar olarak görülmeye başlanmışlardır (Hansen, 2003; Lindström, 2005, 588).

Yasal statüdeki göçmenler bile bu durumdayken, bir de yasadışı bir şekilde AB'ye akın eden insanları hesaba kattığımızda sorunlar daha da büyümektedir. Aslında, AB ülkelerinde göçmenlere ilişkin ortaya çıkan negatif tutumların büyük ölçüde kontrolsüz bir şekilde bu ülkelere yönelen yasadışı göçmenlerden kaynaklandığını söyleyebilmemiz mümkündür. Yasadışı yollarla AB ülkelerine girenlerin sayısına ilişkin net rakamlara ulaşmak pek kolay olmamaktadır. AB ülkelerinin ortak polis örgütü Europol'un o tarihteki başkan vekilinin açıklamasına göre (Bruggeman, 2002), AB'ye her yıl 500.000 civarında insan yasadışı yollarla girmektedir. Aradan geçen yıllara ve sınır kontrolü ve takibi konusundaki sofistike tedbirlere rağmen, bu yıllık miktarın halen devam ettiği tahmin edilmektedir (Addo, 2006, 1). Yasadışı bir şekilde AB ülkelerine göç eden insanların, bu ülkelerin sosyal ve ekonomik sistemlerine maliyetlerinin ne kadar olduğu hususunda farklı görüşler ortaya atılmakla beraber, Avrupa Göçmen Ağı'nın hazırladığı rapora göre (EMN, 2007), yasadışı göçmenler; sağlık, eğitim, barınma ve diğer sosyal hak ve hizmetler açısından olsun, başka yasal hak ve hürriyetler açısından olsun gittikleri AB ülkelerinde beklenmeyen hatta istatistikî olarak görünmeyen unsurlar olarak soruna yol açmaktadırlar. Aynı zamanda suç oranlarının artmasına, vergi gelirlerinde kayba ve toplumsal gerilime de neden olmaktadır. Bu insanların entegrasyonu ya da geri gönderilmeleri ise AB ülkelerine finansal yük getirmektedir. Raporda, sadece İtalya'nın yasadışı göçle mücadele için harcadığı para miktarının 2003 yılında €164.7 milyon ve 2004 yılında €15.6 milyon olduğu belirtilmektedir. 2004 yılında, yasal göçmenlerin topluma entegrasyonları için harcanan para miktarının sadece €9 milyon olduğu düşünüldüğünde, sorunun bilinen mali boyutu daha iyi anlaşılır. Son yıllarda sadece zengin Kuzey ve Batı ülkeleri değil, AB'nin Doğu, Güney ve Orta kesimindeki ülkeler yasadışı göçün hedef veya transit geçiş noktaları olarak ön plana çıkmışlardır (Geddes, 2005, 5).

Büyük oran itibariyle buldukları ülkedeki ekonomik ya da siyasi zorluklar nedeniyle AB ülkelerine akın eden bu yasadışı göçmenlerin yanında ayrıca belirtilmesi gereken grup fuhuş sektöründe faaliyette bulunmak üzere özellikle Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerine gelen/getirilen kadın ve çocuklardır. Önceleri bu konudaki esas kaynak Güneydoğu Asya, Batı Afrika ve Latin Amerika ülkeleri iken, sosyalist bloğun çökmesinden sonra, ağırlıklı olarak şu anda üye durumdaki Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere geniş bir ülkeler ağından, söz konusu batı ve kuzey bölgelerine her yıl 200 bine yakın kadın ya da çocuk denecek yaşta kişi seks işçisi olarak gelmektedir (Lehti, 2003; Locher, 2007).

Benzer organize suç şebekelerinin aracılık ettiği ve hatta göçmenler üzerinden getirildiği düşünülürse, yasadışı insan akınının AB'ye olumsuz etkilerinden bir tanesi de uyuşturucu ticaretidir. Esrar, mariuana, kokain, eroin ve sentetik uyuşturucuların tüketimi bakımından özellikle Batı Avrupa ülkeleri günden güne daha da büyük bir krizin içerisine girmektedir. Son genişlemede dahil olan ülkeleri saymazsak, diğer ülkeler açısından, 1 ile 1,5 milyon arasında kişi kronik uyuşturucu kullanıcısı durumundadır ((Estievenart, 2005).

### 3. Göçe yönelik global yaklaşım

Kasım 2004 Brüksel Avrupa Konseyinde, “Avrupa Birliği'nde Özgürlük, Güvenlik ve Adaletin Güçlendirilmesi” başlıklı Hague Programı kabul edilmiştir (Council, 2004). Tampere Zirvesinden sonraki beş yıllık dönem içinde göç ve sığınma konularında kaydedilen ilerlemelerin bir özetini yapan Program (ki bunlar çoğunlukla yukarıda sözü edilen sınır kontrolleri ve bilgi paylaşımına yönelik işbirliği çabalarıdır), göçün bütün aşamalarına (ortaya çıkış sebeplerine, giriş-kabul ediliş ve entegrasyon koşullarına, geri dönüşlere) ilişkin kapsamlı bir yaklaşımın oluşturulmasının gereğine işaret etmiştir. Bu kapsamlı yaklaşımın bir parçası olarak ta, göçün kaynak ve transit geçiş noktalarındaki ülke ve bölgelerle işbirliğine gidilmesinin öneminden bahsedilmiştir. 27 Ekim 2005'te Hampton Court'ta gerçekleştirilen resmi olmayan bir liderler toplantısında, konunun aciliyetine tekrar vurgu yapılmış ve Komisyon'dan özellikle Afrika'nın üzerinde durulacak şekilde göçe ilişkin, öncelikle yapılması gerekenleri belirten bir rapor hazırlanması istenmiştir. Bunun üzerine Komisyon, bir ay gibi kısa bir süre içinde önceliklerin belirlendiği bir rapor hazırlamıştır (COM, 2005a). Bu raporda, ilk defa olarak göç sorununa global yaklaşılmasının öneminden ve sorunun çözümü için kaynak ve transit ülkelerin (ekonomik ve siyasi açılardan) kalkınmalarının kilit unsur olmasından bahsedilmiştir. Aralık 2005'teki Avrupa Konseyinde, Birliğin Göçe Yönelik Global Yaklaşımı kabul edilmiştir (Council, 2005). Bu yeni Global Yaklaşım, Komisyonun da geniş bir şekilde tanımladığı gibi (COM, 2007a, 18); göç konusunu üçüncü ülkelerle girilecek birbiriyle entegre olmuş, kapsamlı ve dengeli bir ortaklık yolu ile çözümleyebilmek için göç, dış ilişkiler ve kalkınma politikalarını bir araya getirmektedir. Böylelikle, göç ve ekonomik-siyasi kalkınma arasında bir bağ kurularak; göçün temel sebeplerinin ele alınması yolu izlenmektedir (örneğin kaynak ülkelerdeki yoksulluğun ortadan kaldırılması, ekonomik büyümenin sağlanması ve bu ülkelerde iyi yönetimlerin ve insan haklarının desteklenmesi).



2006 yılı, bu yeni yaklaşımın temellerinin atılması açısından pilot yılı idi ve yıl sonuna doğru Komisyon, o ana kadar gerçekleştirilenlerin dökümünü de içeren bir rapor hazırlamıştır (COM, 2006). Raporda belirtildiği gibi: Temmuz ayında, AB'ye yönelen göç yolları üzerindeki 60 Batı ve Orta Afrika ülkesi ile Rabat'ta ve daha sonra da Kasım ayında ilk defa olarak bütün Afrika ülkelerinin katılımıyla Libya'da gerçekleştirilen üst düzey zirvelerde izlenecek politikaların çerçevesi çizilmiş ve özellikle Frontexin<sup>5</sup> sağlayacağı teknik yardımlarla kara sınırları ve denizlerde ortak kontrol operasyonlarının bir an önce başlatılmasına karar verilmiştir. Raporda ayrıca, işbirliğine gidilen ülkelere kabul edilecek yasal göçlerin hem verimli hem de daha kolay yapılabilmesi için verilecek finansal ve teknik destekle bu ülkelerde "özel göç merkezleri" kurulması ve bu merkezler vasıtasıyla bir yandan (AB'nin ihtiyacına) uygun kişilerin seçilmesi bir yandan da seçilen kişilere yabancı dil ve mesleki kurslar verilerek daha da verimli hale getirilmeleri önerilmiştir. Bunun yanında, yasadışı göçle mücadele ve sınır kontrolü konularında gerekli işbirliğini gösteren ülkelerin belirli grup vatandaşlarına vizede kolaylık sağlanması tavsiye edilmiştir.

Bahsi geçen zirvelerin yanında, çok sayıda ikili ya da çoklu toplantılar da yapılarak söz konusu pilot yılda, Global Yaklaşımın Afrika ve Akdeniz ayağına ağırlık verilmiştir. Aralık 2006 Avrupa Konseyinde (Council, 2007) alınan karar doğrultusunda, Komisyon bu defa da, Global Yaklaşımın, Birliğin Doğu ve Güneydoğusundaki bölgelere genişletilmesi hususunda bir rapor hazırlamıştır (COM, 2007a). Raporun çizdiği çerçeve ile; öncelikle Türkiye, Batı Balkan ülkeleri (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Sırbistan ve Karadağ -Kosova'da dahil), Doğu Avrupa ülkeleri (Ukrayna, Moldova ve Belarus), Güney Kafkasya ülkeleri (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) ve Rusya Federasyonunun Global Yaklaşımına dahil edilmeleri öngörülmüştür. Bunun yanında Komisyon raporu, göç yolları dikkate alındığında, kaynak veya transit ülke konumundaki başka bazı ülkelerin de Global Yaklaşımına dahil edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu ikincil ülkeler grubuna Ortadoğu ülkeleri (Lübnan, Suriye, Ürdün), Orta Asya ülkeleri (Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan) ve diğer Asya ülkeleri (Afganistan, Bangladeş, Endonezya, Filipinler, Çin, Hindistan, Pakistan, Sri Lanka ve Vietnam gibi) girmektedir. Bu ülkelerin bir çoğu ile göç konusunda halihazırda sürdürülen diyalog ve işbirliğinin, yeni yaklaşımın temel parametreleri

---

5 Frontex (the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the EU), Ekim 2005'ten beri AB'nin sınır kontrolleri konusunda uzman kuruluşu olarak hizmet vermektedir.

etrafında güçlendirilmesi ve yeni işbirliği imkanlarının her ülkenin özellikleri ayrı ayrı dikkate alınarak araştırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Böylece, Balkanlardan Orta Asya'ya, Rusya'dan Afrika'ya geniş bir coğrafyada bulunan ülkeler grubu gce olgusunun avantajlarından yararlanmak ve özellikle dezavantajlarından kaçınmak amaçlarıyla, AB'nin pragmatik dış politika araçlarından biri olarak ortaya çıkan Gce Ynelik Global Yaklaşımın içerisinde bir araya getirilmişlerdir. Global Yaklaşım, grldđđ gibi henüz yeni bir yaklaşımdır. Yeni olmasının yanında hem kapsadığı coğrafi alan hem de içerik açısından çok geniş tutulan bir politika aracıdır. Aynı zamanda pragmatik bir anlayışla şekillendirilmeye çalışıldığı için gerek coğrafi alan bakımından gerekse içerdiği yöntem ve stratejiler açısından değişebilmektedir. Bu araç vasıtasıyla neyin ne kadar başarılabilceği ve gle ilgili konularda etkinliğe ulaşılabileceği önümüzdeki birkaç yılın önemli meselelerindedir. Buna rağmen, amacı bakımından yani AB'ye yönelen gce sorununu çözümleyebilme bakımından Global Yaklaşımın şu an itibari ile bazı gl ve zayıf yönlerine işaret etmek mümkün olabilir:

### **3. 1. Global yaklaşımın güçlü yönleri**

Kronolojik gelişim süreci içinde anlatıldığı gibi, AB lkeleri uzun süredir, yasadışı gcn önlenmesi hususunda önce tek tek ve daha sonra da toplu olarak (ama yine de AB bağlamında tek taraflı olarak) politikalar geliştirmeye çalışmışlardır. Konu hakkındaki politik yaklaşımlar, 1990'larda bazı AB lkelerinde ortaya atılan "sıfır gce" hedefinden, istihdam piyasası düzenlemelerinin sıkılaştırılmasına, sınır kontrollerinin artırılmasından, yasal bile olsa girişlerin aşırı denetlenmesine kadar uzanan ve sorunun özüne uygun olmaktan uzak tedbirlerdi (Papademetriou, 2003, 52). Bu tek taraflı ve tek boyutlu anlayış günden güne kronikleşen gce ve bağlantılı sorunlar karşısında yetersiz kalmıştır. Öyle ki, AB lkelerinin sınır kontrollerini karadan ve denizden artırmaları, ne pahasına olursa olsun Birlik topraklarına gelmeyi göze alan insanların, daha riskli yolları denemeye çalışmaları ve yolculuk sırasındaki can kayıplarının artmasıyla sonuçlanmaktadır (Spijkerboer, 2007). Ayrıca, yasakçı ve dışlayıcı tedbirlere dayalı bir gcmen politikası, AB'nin demokrasi ve çok kültürlülük ilkeleriyle tezat teşkil ettiği (Kostakopoulou, 2001) ve dışa kapalı bir Avrupa (fortress Europe) iddialarını güçlendirdiği için (Collet, 2007, 1) eleştirilmiştir. Global Yaklaşım AB'nin hem tek taraflı hem de dar çerçeveli politikalar üretmesinin yetersiz kaldığının anlaşıldığına işaret etmektedir.

Tek taraflı yaklaşımdan vazgeçerken, çevredeki ve hatta daha uzak coğrafyalardaki ülkelerin 'işbirliği' ve 'ortaklık' vurguları yapılarak muhatap alınmaları ve konu AB açısından çözümlenmek istenirken aynı zamanda, bu ülkelerin yapısal sorunlarına da çözüm üretileceğinin vaat edilmesi Global Yaklaşımın verimliliği açısından olumludur. Ancak bunun da ötesinde, söz konusu ülkelerin AB'ye yaklaşması ve AB'nin global etkinliğinin artması bakımından da bu yeni strateji önemlidir. Avrupa Komşuluk Politikası ile ilgili çalışmamızda da belirttiğimiz gibi (yazara ait başka çalışma), 2000'lerin AB'si, artık sadece Birlik alanını ya da aday ülkeleri kontrol ve inşa etme amacını taşımamakta (Delanty ve Rumford, 2005, 126), bunların ötesindeki coğrafyalarda da kendi nüfuzunu ve yönetim anlayışını güçlendirmeyi hesap etmektedir. Göçe Yönelik Global Yaklaşım da, bu hesaba uygun olarak örneğin sadece kendi sınırlarındaki kontrollerle uğraşmanın ötesinde, Libya'nın güney sınırlarında göçün denetim altına alınması hususunda AB'ye aktif olabilme imkanı tanımakta (Frontex, 2007; Hamood, 2008) ya da yukarıda sözü edilen özel göç merkezleri yoluyla, bizzat bu ülkelerde bir nevi kendisi için işçi bulma kurumları oluşturma imkanına kavuşmaktadır. Bu nedenle, Global Yaklaşım, çok önemli göç sorununu çözümlerken, aynı zamanda işbirliği ve ortaklık temelindeki politikalarla birbirine ve AB'ye entegre edilmiş ülkeler ve bölgeler oluşturma ve AB'nin nüfuzunu artırma açısından kritik bir araç olma kapasitesini taşımaktadır.

### 3. 2. Global yaklaşımın zayıf yönleri

Göçe Yönelik Global Yaklaşım, çok boyutlu perspektifi ve amaçları açısından güçlü yönleri sahip olsa da, bu boyutları içerecek ve amaçları gerçekleştirecek araçlara yeterince sahip olduğu söylenemez. Gerçi, pragmatik bir anlayışla içeriğinin şekillendirilmeye çalışıldığını söylemiştik ve belki de önümüzdeki dönemlerde araçlarda ve yöntemlerde bir gelişme olabilecektir ancak şu andaki görünüm, Yaklaşımın idealize ettiği hedeflere götürmekten uzaktır. Her şeyden önce, kaynak ya da transit ülkelerde iyi yönetimlerin ve ekonomik kalkınmanın nasıl sağlanacağına ilişkin her hangi somut bir plan olmadığı gibi, Birlik ile bu ülkeler arasında ticaretin geliştirilmesi de sadece bir temenniden öteye gitmemektedir (Collett, 2007, 1). Bu da, esasında diğer ülkeleri, Global Yaklaşım çerçevesinde işbirliğine motive edebilecek en önemli iki kazanımdan birinin yetersiz bırakıldığı manasına gelmektedir.

Söz konusu ülkeler açısından motivasyon sağlayacak diğer önemli unsur yani AB ülkelerine girişlerde kolaylık sağlanması açısından da durumun fazla iç açıcı olduğu söylenemez. Burada

serbest girişten bile değil, vize almada sağlanacak kolaylıktan bahsedilmektedir. Her şeyden önce, konunun AB tarafından ele alınış tarzı yanıltıcıdır (COM, 2006, 7; COM, 2007a). AB, söz konusu ülke vatandaşlarına vize vermede kolaylık sağlanabileceğini taahhüt ediyor ancak ülkelerin bunu 'hak edebilmeleri' için yasadışı göçle mücadelede sınavı geçmelerini ve yeniden kabul antlaşmalarını<sup>6</sup> onaylamalarını koşul olarak öne sürüyor. Burada kolaylık sağlanması vaat edilen vize türleri de ticari amaçla, eğitim ya da turizm amacıyla, bilimsel araştırma ve konferanslara gelmek amacıyla kısa süreli ziyaretler için. Zaten bu tür amaçlarla ve kısa sürelerle AB'ye gelmek isteyenlerin önüne konan anlamsız engeller ve prosedürlerin halihazırda sürmesinin mantığı bulunmamaktadır. Olmaması gereken engellerin duruyor olması, bunlar üzerinden sınırlı bir çerçevede vize kolaylığı vaadi; buna karşılık olarak ta orantısız bir şekilde diğer taraftan yasadışı göç ve yeniden kabul antlaşmalarında işbirliği beklentisi Global Yaklaşımın ne derece başarıya ulaşacağı hususunda şüpheler uyandırmaktadır.

AB'nin yararcı ve hatta ben-merkezci bu tutumuna Komisyonun Global Yaklaşım çerçevesinde, ekonomik amaçlı yasal göçlere ilişkin 2005'te hazırladığı bir rapor da başka bir örnek olarak verilebilir (COM, 2005b). AB ülkelerinin ihtiyacı olan yüksek vasıflı işçilerin, Birlik dışındaki kaynaklardan en çabuk şekilde seçilmeleri ve getirilmeleri hususunda ortak bir prosedür geliştirilmesini öngören rapor, kaynak ülke ve hatta işçilerin korunmasından ziyade üye ülke çıkarlarını ve ihtiyaçlarını öne almaktadır (Carrera, 2007, 15). Bir yandan kaynak ve transit ülkelerin ekonomik kalkınmalarını, Global Yaklaşımın başlıca amaçlarından biri olarak görmek ve öte yandan da bu ülkelerin atılım yapmasında rol oynayacak yüksek vasıflı işçileri kendi ihtiyacına göre seçerek almak önemli bir tezat teşkil etmektedir.

Başlangıçta Afrika ve Akdeniz ülkelerini, daha sonra da Doğu ve Güneydoğu Avrupa ile bunların ardında kalan bölgeleri içine alan Global Yaklaşımın, bu kadar geniş ve birbirinden farklı bölge ve ülkeler arasında nasıl denge kuracağı ve hem operasyonel hem de finansal açıdan ne derece sürdürülebileceği ise ayrı bir konudur (Pastore, 2007). Göçlerin izlediği rotaların çeşitliliği dikkate alındığında, bir bölgeye veya ülkeye yoğunlaşacak AB teknik ve mali desteği diğer ülkelerin hoşnutsuzluğunu artırırken göçlerin de alternatif rotalara yönelmesi yüzünden bu desteğin verimini azaltacaktır.

<sup>6</sup> Yeniden kabul antlaşmaları, üçüncü ülkelerin, kendi vatandaşı olup ta AB'ye gelen yasadışı göçmenleri tekrar kabul etmelerini öngörür. Hatta antlaşmanın içeriğine göre, kendi vatandaşı olmasa bile, topraklarında yaşayan veya toprakları üzerinden AB'ye giriş yapan kişilerin de tekrar kabul edilmeleri söz konusu olabilir.

Aynı paralelde, şu ana kadarki tecrübelerden ve hatta Global Yaklaşımın somut olarak ortaya çıkmasından sonra bile, AB ülkelerinin göç ve yabancı işçilerle ilgili beklenti ve politikalarının farklılık göstermesi ve ortak bir paydada buluşulmasına gösterilen direnç; hangi bölge veya ülkeye ağırlık verileceği ya da hangi yöntemlerin süreklilik kazanacağı hususunda belirsizlik oluşturmaktadır. Çünkü her ülkenin, sadece göç konusunda değil, Global Yaklaşım kapsamındaki ülkelerle ilişkileri açısından da farklılıkları mevcuttur.

### **Sonuç**

Topraklarını özgürlük, güvenlik ve adalet alanı haline getirmek idealindeki AB'nin, üzerine yoğunlaşması öncelik arz eden en önemli sorunlarından biri durumundaki göç konusu 2005 yılı sonundan itibaren gündeme gelen Göçe Yönelik Global Yaklaşım ile yeni bir boyut kazanmıştır. Her ne kadar, ilan edilen formatı ve hedefleri açısından, isminin de ifade ettiği gibi global bir retorik taşısa da; şu ana kadarki pratik yansımaları açısından AB pragmatizminin bir ürünü olmaktan öteye gidememektedir. Böyle olunca da, Yaklaşımın güçlü yönlerinden biri olarak saydığımız ve AB'nin göç konusuna bugüne kadarki etkisiz tek taraflı yaklaşımından vazgeçme olarak görülen çok boyutlu ve çok taraflı özelliği sadece kağıt üzerinde kalmaktadır.

Bu tek taraflı görüntüyü aşarak, ortak ya da işbirliği ülkeleri olarak muhatap konumunda ele alınan kaynak veya transit ülkelere de, Yaklaşımında öngörüldüğü şekilde ciddi anlamda katkı sağlayacak politikalar ve karşılıklar sunulabilecek midir? Bu ülkelerin, başta ekonomik kalkınmaları olmak üzere yapısal sorunlarına da olumlu yönde etki edecek bir rotaya dönülebilecek midir? Henüz başlangıç yıllarında olan ve kapsamlı bir perspektife sahip bir politika aracı açısından belki konuşmak için erken olduğu söylenebilir. Ancak aradan geçen üç yıl içinde böyle bir rotaya dönme hususunda, AB tarafından sadece vaatler ve temenniler işitilmekte; bunun aksine göç konusundaki geleneksel politikalar (sınır kontrolleri, vize prosedürü, yeniden kabul antlaşmaları), Global Yaklaşım çerçevesinde sürdürülmeye ve diğer taraf ülkelere benimsetilmeye çalışılmaktadır.

## Kaynakça

- Addo, Atta (2006), “Porous Policies: Illegal Immigration in Europe”, *Harvard International Review*, 28 (3): 10-12.
- Barbé, Esther and Elisabeth Johansson-Nogués (2008) “The EU as a Modest ‘Force for Good’: the European Neighbourhood Policy”, *International Affairs*, 84 (1): 81-96.
- Bruggeman, Willy (2002), “Illegal Immigration and Trafficking in Human Beings Seen As a Security Problem for Europe”, *European Conference on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings*, Brussels, International Organisation for Migration.
- Carrera, Sergio (2007), “Building a Common Policy on Labour Immigration-Towards a Comprehensive and Global Approach in the EU?”, *Working Document*, Brussels, Centre for European Policy Studies
- Collett, Elizabeth (2007), “The ‘Global Approach to Migration’: Rhetoric or Reality? Policy Brief”, *Working Paper*, Brussels, European Policy Centre.
- COM (2003), *Communication from the Commission: Wider Europe— Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, Brussels, European Commission, [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03\\_104\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf), 10. 04. 2008
- COM (2004a), *Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy Strategy Paper*, Brussels, European Commission, [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy\\_paper\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf), 10. 04. 2008
- COM (2004), *Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy Strategy Paper*, Brussels, European Commission, [http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy\\_paper\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf), 05. 04. 2008
- COM (2005a), *Communication from the Commission: Priority Actions for Responding to the Challenges of Migration: First Follow-Up to Hampton Court*, Brussels, European Commission, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0621:FIN:EN:PDF>, 04.04.2008
- COM (2005b), *Communication from the Commission: Policy Plan on Legal Migration*, Brussels, European Commission, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0669:FIN:EN:PDF>, 11. 04. 2008
- COM (2007a), *Communication from the Commission: Applying the Global Approach to Migration to the Eastern and South-Eastern Regions Neighbouring the European Union*, Brussels, European Commission, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0247:FIN:EN:PDF>, 31.03.2008
- COM (2007b), *Third Annual Report on Migration and Integration*, Brussels, European Commission, [http://ec.europa.eu/justice\\_home/fsj/immigration/docs/com\\_2007\\_512\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/docs/com_2007_512_en.pdf), 01. 04. 2008
- COM (2006), *Communication from the Commission: The Global Approach to Migration One Year On-Towards A Comprehensive European Migration Policy*, Brussels, European Commission, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0735:FIN:EN:PDF>, 05. 04. 2008
- Council (1999), *Conclusions: Tampere European Council 15 And 16 October 1999*, Brussels, European Council, [http://europa.eu/european\\_council/conclusions](http://europa.eu/european_council/conclusions), 11. 04. 2008

Samur, H. (2008). Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 5:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

- Council (2004), *Brussels European Council 4/5 November 2004 Presidency Conclusions*, Brussels, European Council, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/14292-r1.en04.pdf>, 11. 04. 2008
- Council (2005), *Global Approach to Migration: Priority Actions Focusing on Africa and the Mediterranean*, Brussels, European Council, <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st15/st15744.en05.pdf>, 17. 04. 2008
- Council (2007), *Brussels European Council 14/15 December 2006 Presidency Conclusions*, Brussels, European Council, [http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms\\_Data/docs/pressData/en/ec/92202.pdf](http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/92202.pdf), 19. 04. 2008
- Delanty, Gerard and Chris Rumford (2005), *Rethinking Europe: Social Theory and the Implications of Europeanization*, London: Routledge.
- EMN (European Migration Network) (2007), Synthesis Report: Illegally Resident Third Country Nationals in EU Member States: State Approaches towards Them, Their Profile and Social Situation, [http://www.dofi.fgov.be/nl/statistieken/belgian%20migration%20point/11\\_1%20EMN\\_Return%20Migration%20study\\_May07.pdf](http://www.dofi.fgov.be/nl/statistieken/belgian%20migration%20point/11_1%20EMN_Return%20Migration%20study_May07.pdf), 21. 03. 2008
- Eurostat (2007a), *Eurostat Regional Yearbook 2007*, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_OFFPUB/KS-AF-07-001/EN/KS-AF-07-001-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-AF-07-001/EN/KS-AF-07-001-EN.PDF), 15. 04. 2008
- Eurostat (2007b), *Asylum Applications in the European Union*, [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_OFFPUB/KS-SF-07-110/EN/KS-SF-07-110-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-07-110/EN/KS-SF-07-110-EN.PDF), 20. 04. 2008
- Frontex (2007), *Frontex-Led EU Illegal Immigration Technical Mission to Libya*, <http://www.infinitoedizioni.it/fileadmin/InfinitoEdizioni/rapporti/LibyaMissionMayJune07ReportFrontex.pdf>, 27. 03. 2008.
- Geddes, Andrew (2005), "Europe's Border Relationships and International Migration Relations", *Journal of Common Market Studies*, 43 (4): 787-806.
- Hamood, Sara (2008), "EU-Libya Cooperation on Migration: A Raw Deal for Refugees and Migrants?", *Journal of Refugee Studies*, 21 (1): 19-42.
- Hansen, Randall (2003), "Migration to Europe since 1945: Its History and Its Lessons", *The Political Quarterly*, 74 (1): 25-38.
- IOM (International Organization for Migration) (2005), *World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration*, Geneva: IOM.
- Jackson, Richard (2005), *Projecting Immigration: Issues and Perspectives*, <http://www.ssab.gov/immigration-forum/documents/JACKSON.pdf>, 16. 04. 2008
- Kostakopoulou, Theodora (2001), *Citizenship, Identity and Immigration in the European Union*, Manchester, Manchester University Press.
- Lahav, Gallya (2004), *Immigration and Politics in the New Europe: Reinventing Borders*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lehti, Martti (2003), *Trafficking in Women and Children in Europe*, Helsinki, The European Institute for Crime Prevention and Control.
- Lindstrøm, Channe (2005), "European Union Policy on Asylum and Immigration. Addressing the Root Causes of Forced Migration: A Justice and Home Affairs Policy of Freedom, Security and Justice?", *Social Policy and Administration*, 39 (6): 587-605.
- Locher, Birgit (2007), *Trafficking in Women in the European Union*, Wiesbaden, VS Verlag.
- Moraes, Claude (2003), "The Politics of European Union Migration Policy", *The Political Quarterly*, 74 (1): 116-131.

Samur, H. (2008). Avrupa Birliği'nde Gce Yönelik Global Yaklaşım. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 5:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

---

Papademetriou, Demetrios G (2003), "Managing Rapid and Deep Change in the Newest Age of Migration", *The Political Quarterly*, 74 (1): 39-58.

Pastore, Ferruccio (2004), "Cooperation with Sending and Transit Countries: Beyond Sticks and Carrots?", *Policy Brief for the Dutch Presidency Conference on Asylum, Migration and Frontiers*, [http://www.cespi.it/PASTORE/pastore\\_083104.pdf](http://www.cespi.it/PASTORE/pastore_083104.pdf), 14. 04. 2008

Pastore, Ferruccio (2007), "Europe, Migration and Development: Critical Remarks on An Emerging Policy Field", *Development*, 50(4): 56-62.

Selm, Joanne van (2002), 'Immigration and Asylum or Foreign Policy: The EU's Approach to Migrants and Their Countries of Origin', Emek Uarar (ed.), *Migration and the Externalities of European Integration*, New York, Lexington Books, ss.143–60.

Spijkerboer, Thomas (2007), "The Human Costs of Border Control", *European Journal of Migration and Law*, 9 (7): 127–139.